

DOI: 10.5937/MegRev2202349N

Stručni članak

Primljen 12.05.2022.

Odobren 05.06.2022.

GRAĐANSKO PRAVO IZMEĐU ZAKONA I PRECEDENTA**

Sažetak: *Najočiglednija razlika između građanskog prava i sistema običajnog prava je da je sistem građanskog prava kodifikovan sistem, praćen zakonskom regulativom koja pokriva ovu oblast, dok se običajno pravo zasniva uglavnom na sudskoj praksi. Osnovni princip koji se primenjuje odnosi se na to da ranije sudske odluke, obično viših sudova, donete u sličnom predmetu, treba slediti u kasnijim slučajevima, odnosno da treba poštovati presedente.*

U radu se ukazuje na to da su u građanskom pravu glavna načela i pravila koja su sadržana u tekstu zakona, dok sudska praksa predstavlja samo sekundarni izvor prava. Sa druge strane običajno pravo, je dominantno bazirano na već donetim sudskim odlukama. Građansko pravo se zasniva na primeni zakona, a običajno pravo na stvaranju prava. Sudovi u sistemu građanskog prava rešavaju konkretne slučajeve primenom i tumačenjem pravnih normi, dok u običajnom pravu sudovi, dok rešavaju sporove, istovremeno daju i smernice o tome kako slične sporove treba rešavati u budućnosti, tako da sudske odluke kreiraju zakonodavstvo.

Ključne reči: *običajno pravo, građansko pravo, presedent*

* Docent, Pravni fakultet, Megatrend univerzitet; anikmarkovic@gmail.com

** Rad je rezultat projekta Pravnog fakulteta FPMIRS: Znanjem do integrisanja u društvene i ekonomske tokove.

1. Uvod

U svetu postoje dva istaknuta pravna sistema: običajno pravo i građansko pravo. Romano-germanska porodica zakona nastala je u Evropi, evoluirala je i razvila pravnu nauku prilagođenu uslovima savremenog sveta. Običajno pravo, potpuno drugačije po svojim karakteristikama od romano-germanske porodice, formirano je delovanjem sudija koji su rešavali konkretne sporove. U običajnom pravu običaj ima karakter neformalnog prava koji nastoji da pruži rešenje, i to rešenje formuliše opšte pravilo budućeg ponašanja.¹

Osnovi građanskog prava nastaju u rimskom pravu, kodifikacijom u Justinijanovom Corpus Iuris Civilis. Glavna karakteristika građanskog prava jeste da je materija sadržana u građanskim zakonicima. Termin „građansko pravo” ima dva značenja: u užem značenju označava pravo koje se odnosi na oblasti obuhvaćene građanskim zakonicima, dok se šire značenje građanskog prava odnosi na pravne sisteme zasnovane na kodeksima za razliku od sistema običajnog prava.² Građansko pravo je u velikoj meri klasifikovano i strukturirano i sadrži veliki broj opštih pravila i principe. Običajno pravo potiče iz Engleske, gde je evoluiralo oko 11. veka, da bi kasnije bilo prihvaćeno u SAD, Kanadi, Australiji, Novom Zelandu i drugim zemljama Komonvelta.

Građanskopravna tradicija je najstarija i najrasprostranjenija pravna tradicija u svetu danas, koja obuhvata pravne sisteme kontinentalne Evrope, Latinske Amerike i mnogih afričkih i azijskih zemalja. Rimsko pravo je implementirano u tradiciju građanskog prava. Uticaj Rimskog prava na Građansko pravo odvijao se kroz dve faze zabeležene u istoriji rimskog prava. Prva faza trajala je više od hiljadu godina, od formiranja grada-države Rima do Justinijanove kodifikacije u šestom veku nove ere. Rimsko pravo je napredovalo i prošlo je važne transformacije u materijalnom i formalnom smislu u nastojanju da se prilagodi društvenim promenama, posebno onim koje su proistekle iz širenja Rima u antičkom svetu. Druga faza rimske pravne istorije započela je u šestom veku, ali je stekla pravi značaj tek u jedanaestom veku kada je rimsko pravo „ponovno otkriveno” u zapadnoj Evropi.

Rimsko pravo u delu koji se odnosio na ličnost bavilo se statusom ili pravnim položajem ljudskog bića. Može se definisati kao skup pravnih pravila koja se odnose na osobu, u smislu prava, sposobnosti i obaveza pojedinca, kao člana zajednice i kao člana određene porodice. Bavilo se pitanjima slobode i ropstva, državljanstva, porodičnog statusa, kao i drugim faktorima kao što su starost, pol

¹ Rene David & John E.C. Brierley. *Major legal systems in the world today*. [http://lawfaculty.du.ac.in/files/course_material/Old_Course_Material/I%20Term%20Jurisprudence-I%20\(Legal%20Method\)%20July%202016.pdf](http://lawfaculty.du.ac.in/files/course_material/Old_Course_Material/I%20Term%20Jurisprudence-I%20(Legal%20Method)%20July%202016.pdf)

² Rene David & John E.C. Brierley. *Major legal systems in the world today*. [http://lawfaculty.du.ac.in/files/course_material/Old_Course_Material/I%20Term%20Jurisprudence-I%20\(Legal%20Method\)%20July%202016.pdf](http://lawfaculty.du.ac.in/files/course_material/Old_Course_Material/I%20Term%20Jurisprudence-I%20(Legal%20Method)%20July%202016.pdf)

ili mentalni sklop osobe.³ Rimsko pravo stvari (*ius rerum*) ili, u savremenim terminima, pravo „vlasništva“, pokrivalo je mnogo šire polje od one koju obuhvata moderno pravo svojine. Jedan od razloga za ovu činjenicu je taj što su rimski pravници stvar (*res*) povezivali uz svaki zakonski zagaranovani ekonomski interes, svako pravo ili prava koja imaju novčana sredstva, kao i vrednost koju bi osoba mogla imati u pogledu toga. Zakon stvari je organizovan pod dva široka naslova: prava koja se odnose na imovinu i koja su bila dostupna protiv lica uopšte (*iura in rem*); i prava koja se odnose na lica i koja su bila dostupna protiv određenih pojedinaca (*iura in personam*).⁴ Uprkos bliskoj povezanosti rimsko pravo je podvuklo jasnu razliku između dva koncepta: vlasništvo je bilo pravo; posjedovanje je bilo faktičko stanje. Ova razlika između prava na objekat i fizičke kontrole nad njim leži u korenu razlike između vlasništva i poseda.⁵

Najočiglednija razlika između građanskog prava i sistema običajnog prava je da je sistem građanskog prava kodifikovan sistem, praćen zakonskom regulativom koja pokriva ovu oblast, dok se običajno pravo zasniva uglavnom na sudskoj praksi. Osnovni princip koji se primenjuje odnosi se na to da ranije sudske odluke, obično viših sudova, donete u sličnom predmetu, treba slediti u kasnijim slučajevima, odnosno da treba poštovati presedente.

U građanskom pravu glavna načela i pravila sadržana su u tekstu zakona, koji se primenjuju kod sudova, dok sudska praksa predstavlja samo sekundarni izvor prava. Sa druge strane običajno pravo, je dominantno bazirano na već donetim sudskim odlukama. Građansko pravo se zasniva na primeni zakona, a običajno pravo na stvaranju prava. Sudovi u sistemu građanskog prava rešavaju konkretne slučajeve primenom i tumačenjem pravnih normi, dok u običajnom pravu sudovi, dok rešavaju sporove, istovremeno daju i smernice o tome kako slične sporove treba rešavati u budućnosti, tako da sudske odluke kreiraju zakonodavstvo. Ovde je sudska praksa osnovni izvor građanskog prava. Tamo gde je izvor prava zakon, sudske odluke nisu obavezujuće za niže sudove niti su obavezujuće za istovetno odlučivanje u sličnim predmetima. U građanskom pravu, sudovi imaju zadatak da tumače a ne da stvaraju zakon. U praksi, međutim, odluke viših sudova nezvanično imaju izvesni uticaj na niže sudove, jer sudije nižih sudova obično vode računa o riziku da će njihove odluke verovatno biti poništene od strane višeg suda ako su u suprotnosti sa već donetim odlukama višeg suda.

³ Mousourakis, G. (2015). *Roman Law and the Origins of the Civil Law Tradition*. Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, p. 97-98.

⁴ *Ibid*, p. 113.

⁵ *Ibid*, p. 124.

2. Građansko i običajno pravo u Evropi

Zakoni mnogih zemalja u svetu potiču iz Engleske i Francuske. Pravni sistemi zasnovani na zakonima Engleske obično se opisuju kao da pripadaju tradiciji običajnog prava, dok oni zasnovani na zakonima Francuske kao da pripadaju tradiciji građanskog ili rimskog prava. Strukturno, ova dva pravna sistema funkcionišu na veoma različite načine: građansko pravo se oslanja na profesionalne sudije, pravne kodekse i pisane zapise, dok običajno pravo na sudije porotnike, šire pravne principe i usmene argumente. Pored toga, nedavna istraživanja otkrivaju značajne razlike između zemalja običajnog prava i (francuskog) građanskog prava u različitim političkim i ekonomskim uslovima. Ako uporedimo zemlje na istom nivou razvoja, građansko pravo pokazuje strožiju regulativu, slabiju zaštitu imovinskih prava, korumpiranije i manje efikasne vlade i još manje političke slobode nego što je to prisutno u zemljama koje primenjuju običajno pravo.⁶ Posebna oblast u kojoj se ova veća nesigurnost imovinskih prava, u zemljama građanskog prava, jasno pokazuje jeste razvoj finansijskih tržišta. Po skoro svim merilima, čini se da su zemlje običajnog prava finansijski razvijenije od zemalja građanskog prava.⁷ Ova zapažanja pokreću dva ključna pitanja. Prvo, zašto su se tako veoma različiti pravni sistemi razvili u Francuskoj i Engleskoj? Drugo, zašto su ove razlike u organizaciji pravnih sistema povezane sa tako različitim društvenim i ekonomskim ishodima? Istorijski dizajn pravnih sistema u Francuskoj i Engleskoj još u 12. i 13. veku imao je dugotrajne efekte na to kako ovi sistemi funkcionišu. Kako pokazuju pravni istoričari, kao što su Doson (1960),⁸ Berman (1983)⁹ i Damaška (1986),¹⁰ dve zemlje su izabrale veoma različite strategije za sprovođenje zakona i donošenje presuda. Konkretno, odlučili su se za različite nivoe kontrole koje je suveren vršio nad sudijama.

Francuska je krenula u pravcu donošenja odluka od strane profesionalnih sudija pod kraljevskom kontrolom, dok je Engleska krenula ka donošenju presuda sa relativno nezavisnim porotama. Ovi istorijski izbori objašnjavaju mnoge značajne karakteristike pravnih sistema koje danas posmatramo. Različiti izbori napravljeni u Engleskoj i Francuskoj u 12. i 13. veku posebno su zbunjujući u svetlu opštepriznatog zapažanja da je u to vreme engleski kralj

⁶ La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer, and Robert W. Vishny, (1999). "The Quality of Government," *Journal of Law, Economics, and Organization* 15, 222-279.

⁷ La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer, and Robert W. Vishny, (1998). "Law and Finance," *Journal of Political Economy* 106, 1113-1155.

⁸ Više o tome: Dawson, John P., (1960). *A History of Lay Judges*, Cambridge: Harvard University Press.

⁹ Više o tome: Berman, Harold, J., (1983). *Law and Revolution*, Cambridge, Harvard University Press.

¹⁰ Više o tome: Damaška, Mirjan, R., (1986). *The Faces of Justice and State Authority*, New Haven: Yale University Press

imao veću moć nad svojim podanicima nego francuski kralj. Engleski kraljevi su očito nadvladali plemiće, dok je francuski kralj bio u najboljem slučaju prvi među jednakima sa raznim vojvodama. Činilo bi se, dakle, prirodnim da moćniji engleski kraljevi stvore pravni sistem koji bi produžio kraljevsku kontrolu koja prodire dublje u život zemlje, dok bi slabiji francuski kralj prihvatio decentralizovanije odlučivanje o sporovima. Ipak se desilo suprotno. Šta objašnjava različite izbore načina na koji se osmišljava presuda? Centralni problem svakog pravnog sistema je kako zaštititi pripadnike zakona od maltretiranja bilo fizičkom silom ili mitom od strane moćnih lokalnih interesa. U srednjem veku, sudije i porote su se suočavale sa fizičkim i finansijskim podsticajima da udovolje željama lokalnih feudalaca. Proslavljena izjava u Jorkširskom „eire rolu“ iz 1294. godine navodi da su pravda i istina potpuno ugušene, kao rezultat načina na koji su uticajni ljudi manipulirali pravnim postupkom.¹¹ U drugom slučaju, zavera nekih mornara u Danviču 1287. bila je ozbiljna stvar. Oni su sprečili lokalni sud da zaseda, prisvojili su novčane kazne koje su nametnule kraljevske sudije i sprečili izvršenje kraljevskih naloga i presuda.¹²

Ukoliko posmatramo moderniji primer, u ruskoj tranzicionoj ekonomiji devedesetih godina prošlog veka, neki vlasnici moćnih kompanija podmićivali su sudije da bi opravdali kršenje zakona. U najmanje jednom slučaju, kada je sudija stavio moćnog izvršnog direktora u zatvor, supružnik sudije je ubijen. Nije iznenađujuće što je usledilo brzo oslobađanje izvršne vlasti. Da bi pravni sistem zaštitio imovinu, efekti prinude i korupcije moraju biti obuzdani. Kada je maltretiranje umereno, efikasnije je prepustiti rešavanje sporova dobro obavještenim lokalnim donosiocima odluka, kao što su porote, nego to delegirati manje informisanim i verovatno pristrasnim sudijama zaposlenim u državi, koji su više izolovani od maltretiranja. Nasuprot tome, kada je maltretiranje ekstremno, bolje je prihvatiti distorzije koje su svojstvene manje informisanim, ali bolje izolovanim presudama sudija zaposlenih u državi, nego prepustiti odluke u ruke ugroženog lokalnog stanovništva. Politizacija pravde može biti efikasna kada je država jedina institucija koja ima dovoljno vojne moći da se bori sa lokalnim nasilnicima. U skladu sa istorijskim dokazima, smatra se da je Francuska odlučila da se osloni na sudije zaposlene u državi upravo zato što su lokalni feudanci bili previše moćni: nije postojala mogućnost efektivne lokalne pravde kada su bili uključeni interesi ovih lordova. Nasuprot tome, Engleska je imala slabije lokalne magnate, a njene porote su bile manje podložne subverziji. Kao posledica toga, mogla je da priuštiti luksuz da poveri suđenje lokalnim porotama. Štaviše, ove razlike u osnovnim izborima opstajale su vekovima, delom zbog uporno veće moći lokalnih magnata u Francuskoj nego u Engleskoj. Postoji još jedan, možda opštiji, način da se ovo kaže. Feudanci u Francuskoj bili su toliko moćni da su se više plašili jedni drugih nego kralja, i kao posledica toga bilo je efikasnije delegirati

¹¹ Više o tome: Prestwich, Michael, (1988). *Edward I*, New Haven: Yale University Press.

¹² Ibid

rešavanje sporova na suverena, čak i ako je on imao svoj udeo u tom pitanju. Ljudi zahtevaju diktaturu kada se manje boje diktatora nego jedni drugih.¹³

Feudalci u Engleskoj, nasuprot tome, bili su manje moćni i više su se plašili kralja nego svojih suseda. Kao posledica toga, bili su voljni da plate kralju da im dozvoli da rešavaju sporove na lokalnom nivou. To se moglo dogoditi jer je u Engleskoj, ali ne i u Francuskoj, kraljevska moć bila dovoljna da zaštiti pripadnike zakona. Francuska i Engleska su se tako opredelile za sistem koji je bio efikasniji za svaku zemlju u to vreme. U stvari u Engleskoj je „Magna Carta“ bila koazijska pogodba koja je podržavala efikasan ishod.

Ova analiza strukture običajnog i građanskog prava, sa svojim naglaskom na kontrolisanju izvršilaca zakona, pomaže da se razumeju mnoge strukturne razlike u organizaciji ova dva sistema. Na primer, kodifikacija, koja uključuje veće oslanjanje na specifična pravila „svetle linije“, pre nego na široka načela za donošenje presuda, smatrana je elementom koji definiše sistem građanskog prava.¹⁴ Kodifikacija se pojavljuje kao prirodni element nastojanja suverena da kontroliše sudije. Jednostavnost pravila svetle linije i mogućnost provere njihovog kršenja omogućavaju kralju da ih koristi za strukturisanje podsticajnih ugovora za sudije. Kodifikacija stoga prirodno sledi iz prvobitnog izbora kraljevskih sudija preko porota. U svim ovim dimenzijama, sistemi građanskog prava se razlikuju, a razlika se uverljivo može pratiti u fundamentalnom izboru države o načinu kontrole u odnosu na nezavisnu pravdu.

3. Drugi aspekti običajnog i građanskog prava

Razlika između pravnih sistema Francuske i Engleske je u izboru između režima koji favorizuje motivisane donosiocce odluka da se zaštite od lokalnog pritiska i korupcije, i režima koji favorizuje destimulisane donosiocce odluka da se zaštite od države. Kada se fokusiramo na ovaj izbor, možemo razumeti mnoge druge karakteristike koje su deo dve pravne tradicije. Damaška ističe sledeće proceduralne razlike između sistema građanskog i običajnog prava. Sistem običajnog prava se u velikoj meri oslanja na usmene argumente i dokaze, dok se u sistemima građanskog prava veliki deo dokaza beleži u pisanoj formi. Suđenja igraju mnogo veću ulogu u običajnom pravu nego u sistemu građanskog prava. Sistemi građanskog prava se oslanjaju na redovnu i sveobuhvatnu nadređenu reviziju i činjenica i prava u predmetu; u sistemima običajnog prava, nasuprot tome, žalba je mnogo ređa i uglavnom je ograničena na pravo, a ne na činjenice. Konačno, iako je ova razlika manje jasna, sistemi običajnog prava se generalno

¹³ Grossman, Herschel I., (1997), „Make Us A King: Anarchy, Predation and the State,” Brown University, Department of Economics Working Paper 97/26.

¹⁴ Više o tome: Merryman, John, H., (1969), *The Civil Law Tradition*, Stanford: Stanford University Press.

oslanjaju, u većoj meri, na presedente iz prethodnih sudskih odluka nego sistemi građanskog prava.¹⁵

Ove razlike mogu se razumeti iz perspektive narednog modela. Prvo, je neophodno uporediti englesku tradiciju usmenih rasprava i dokaza sa francuskim oslanjanjem na pisane dokaze. Ključna karakteristika pismenih dokaza je da olakšavaju nadzor nad sudom od strane viših zvaničnika. Za centralne vlasti da nadgledaju sudije, mnogo je lakše da provere da li su odluke u skladu sa pravilima i preferencijama suverena kada postoje pisani zapisi. Viši organ bi teško kažnjavao i nagradio sudije u zaleđu ako sudije ne prilože pisane zapisnike, a odluke se donose na osnovu usmenih dokaza datih poroti. Štaviše, pisani dokazi u sistemu tipa porote bi bili teški u bilo kom modernom periodu, zbog visoke stope nepismenosti među opštom populacijom. U stvari, u onoj meri u kojoj su u 12. i 13. veku kraljevi želeli da kontrolišu svoje sudije, bili su im potrebni pisani zapisi i zbog potrebe za takvim zapisima morali su da koriste pismene sveštenike kao sudije. Moguće je da je imperativ korišćenja sveštenika u sistemu građanskog prava bio dodatni faktor koji je engleske kraljeve tokom ovog perioda pokrenuo ka poroti. Podsetimo se da su i Henri II i kralj Džon bili ekskomunicirani. Korišćenje sveštenstva mora da je bilo mnogo privlačnije francuskim kraljevima, koji su bili blisko povezani sa Crkvom i obično kanonizovani. Drugo, centralnija uloga suđenja u sistemu običajnog prava je očigledno povezana sa donošenjem presuda generalno nepismenih porota. Dokazi se mogu prikupiti i predstaviti takvim porotama samo na javnom suđenju. U sistemima građanskog prava, nasuprot tome, većinu dokaza pre suđenja prikuplja sudija, i stoga suđenje igra samo sporednu ulogu u javnom ponovnom izlaganju ovih dokaza. Iznenađenja i otkrića sudnice za opšte pravo ne igraju nikakvu ulogu u ovom procesu. Ova razlika je, dakle, povezana i sa izborom metode odlučivanja. Treće, preispitivanje od strane sudova višeg nivoa je automatsko u sistemu građanskog prava i preispituje se i postupak i dokaz. Revizija od strane sudova višeg nivoa u sistemu običajnog prava ograničava se na pravni postupak. Opet, čini se da je ovo usko povezano sa problemom praćenja sudija. Odlučujući element sistema građanskog prava je oslanjanje na sudije zaposlene u državi, koje treba podstaknuti da slede preferencije suverena. Apelacioni pregled je način na koji ova šema podstiča funkcioniše; to je jedan od glavnih načina na koji se otkrivaju sudska nesposobnost i korupcija. U sistemu zasnovanom na podsticanju sudija, ova vrsta pregleda stvara ključne podatke za pružanje ovih podsticaja.

U sistemu običajnog prava, nasuprot tome, presude donose nestimulisane porote, a ne sudije zaposlene u državi. Potreba za praćenjem odluka ovakvih porota je mnogo manje izražena, osim u meri u kojoj sudije moraju na pravi način da informišu porote o osnovnim okvirima zakona. U tom pogledu, Damaška tvrdi da sisteme građanskog prava karakteriše „birokratski/hijerarhijski” ideal,

¹⁵ Više o tome: Damaška, Mirjan, R., (1986). *The Faces of Justice and State Authority*, New Haven: Yale University Press.

dok sisteme običajnog prava „koordinativni” ideal.¹⁶ Model sugerije zašto presedenti igraju veću ulogu u sistemu običajnog prava. U nedostatku svetlih pravila i drugih vodiča za sudije, presedenti mogu poslužiti da podsete sudije i porote gde je zakon ranije povukao crte. Uprkos presedentima, uobičajeno je da advokati u sistemima običajnog prava povlače suptilne razlike između predmeta, za razliku od sistema građanskog prava, gde sličnosti traži sudija.¹⁷ Ipak, presedenti mogu poslužiti da se eliminiše preterana nepredvidljivost, što može biti prirodna posledica značaja pojedinačnih suđenja i posebnih osećanja porote. Sigurnost se postiže u običajnom pravu davanjem snage zakona sudskim odlukama, nešto što je teoretski zabranjeno u građanskom pravu.¹⁸ Presedenti imaju dalju prednost što su ih, za razliku od svetlih pravila, uspostavile nezavisne sudije i porote, a ne suvereni. Kao takvi, oni opet mogu pružiti zaštitu od mogućnosti države da menja pravila putem diktata.

4. Zaključak

Savremeno građansko pravo je poseban način razmišljanja o ljudskom ponašanju, ponašanju pojedinaca u njihovim međusobnim odnosima, bilo kao individualnih lica ili kao članova kolektivnih lica, uključujući državu. Norme građanskog prava izražavaju vrednosne preferencije ukorenjene u grčkoj filozofiji, hrišćanskoj tradiciji, individualističkom racionalizmu i socijalnom romantizmu.

Najočiglednija razlika između građanskog prava i sistema običajnog prava je da je sistem građanskog prava kodifikovan sistem, praćen zakonskom regulativom koja pokriva ovu oblast, dok se običajno pravo zasniva uglavnom na sudskoj praksi. Osnovni princip koji se primenjuje odnosi se na to da ranije sudske odluke, obično viših sudova, donete u sličnom predmetu, treba slediti u kasnijim slučajevima, odnosno da treba poštovati presedente.

¹⁶ Više o tome: Damaška, Mirjan, R., (1986). *The Faces of Justice and State Authority*, New Haven: Yale University Press.

¹⁷ Više o tome: Dawson, John P., (1960). *A History of Lay Judges*, Cambridge: Harvard University Press.

¹⁸ Više o tome: Merryman, John, H., (1969). *The Civil Law Tradition*, Stanford: Stanford University Press.

Literatura:

- Berman, Harold, J., (1983). *Law and Revolution*, Cambridge, Harvard University Press.
- Damaška, Mirjan, R., (1986). *The Faces of Justice and State Authority*, New Haven: Yale University Press
- Dawson, John P., (1960). *A History of Lay Judges*, Cambridge: Harvard University Press.
- Grossman, Herschel I., (1997), "Make Us A King: Anarchy, Predation and the State," Brown University, Department of Economics Working Paper 97/26.
- La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer, and Robert W. Vishny, (1999). "The Quality of Government," *Journal of Law, Economics, and Organization* 15, 222-279.
- La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Shleifer, and Robert W. Vishny, (1998). "Law and Finance," *Journal of Political Economy* 106, 1113-1155.
- Merryman, John, H., (1969), *The Civil Law Tradition*, Stanford: Stanford University Press.
- Mousourakis, G. (2015). *Roman Law and the Origins of the Civil Law Tradition*. Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, p. 97-98.
- Prestwich, Michael, (1988). *Edward I*, New Haven: Yale University Press.
- Rene David & John E.C. Brierley. *Major legal systems in the world today*. [http://lawfaculty.du.ac.in/files/course_material/Old_Course_Material/I%20Term%20Jurisprudence-I%20\(Legal%20Method\)%20July%202016.pdf](http://lawfaculty.du.ac.in/files/course_material/Old_Course_Material/I%20Term%20Jurisprudence-I%20(Legal%20Method)%20July%202016.pdf)

DOI: 10.5937/MegRev2202349N

Review scientific article

Received 12.05.2022.

Approved 05.06.2022.

CIVIL LAW BETWEEN LAW AND PRECEDENT

Abstract: *The most obvious difference between civil law and the common law system is that the civil law system is a codified system, followed by legislation covering this area, while common law is based mainly on case law. The basic principle that applies is that earlier court decisions, usually of higher courts, made in a similar case, should be followed in later cases, ie that precedents should be respected. The paper points out that in civil law the main principles and rules are contained in the text of the law, while case law is only a secondary source of law. On the other hand, common law is predominantly based on court decisions already made. Civil law is based on the application of the law, and common law on the creation of rights. Courts in the civil law system resolve specific cases by applying and interpreting legal norms, while in common law courts, while resolving disputes, and also provide guidance on how similar disputes should be resolved in the future, so that court decisions create legislation.*

Keywords: *common law, civil law, precedent*